

ВІДГУК

офіційного опонента –доктора наук з фізичного виховання та спорту,
професора Бакіко Ігоря Володимировича
на дисертаційну роботу **Москаленка Олександра Вікторовича**
**«Корекція самооцінки фізичної підготовленості здобувачів фахової
передвищої освіти в процесі занять спортом»,**
представлену на здобуття ступеня доктора філософії
у галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт

Актуальність теми дослідження зумовлена суперечливістю сучасних соціальних викликів, зокрема воєнного стану та низького рівня рухової активності молоді, з одного боку, та потребою формування психологічно стійкої, адаптивної та конкурентоздатної особистості – з іншого. Сфера фізичної культури та спорту дедалі більше перетворюється з суто оздоровчого інструменту на потужний засіб цілісного розвитку, що сприяє формуванню ключових психологічних якостей: резиліентності, комунікативної компетентності та цілеспрямованості. Глобальні дослідження свідчать про тривожну тенденцію: понад 80% підлітків не досягають мінімальних норм рухової активності, рекомендованих Всесвітньою організацією охорони здоров'я. В Україні, згідно з моніторинговими даними Міністерства охорони здоров'я, лише приблизно 28% юнаків та 18% дівчат віком 15-19 років займаються регулярною фізичною активністю.

Для здобувачів фахової передвищої освіти зазначена проблема має особливе значення, оскільки віковий період 16-20 років характеризується інтенсивним професійним самовизначенням, психофізіологічним дозріванням і формуванням ціннісних орієнтацій.

Адекватна самооцінка фізичної підготовленості стає важливим чинником навчальної мотивації, соціальної адаптації та емоційної стійкості студентів. Проведений аналіз наукових джерел засвідчив, що сучасні освітні програми закладів фахової передвищої освіти лише частково враховують необхідність системної корекції самооцінки фізичної підготовленості в процесі фізичного виховання, що обумовлює потребу у розробці спеціальних педагогічних технологій, спрямованих на формування об'єктивного уявлення студентів про власний фізичний стан та розвиток рухових якостей.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, планами.

Дисертаційна робота виконана відповідно до Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021–2025 рр., згідно з темою кафедри теорії і методики фізичного виховання 3.3 «Удосконалення системи педагогічного контролю фізичної підготовленості дітей, підлітків і молоді в закладах освіти» (номер державної реєстрації 0121U108938). Внесок дисертанта як співвиконавця теми полягав у теоретичному обґрунтуванні, проектуванні та експериментальній перевірці технології корекції самооцінки фізичної підготовленості здобувачів передвищої фахової освіти в процесі занять спортом з метою спрямування

мотивації на досягнення успіху, підвищення рівня рухових якостей та формування адекватного самосприйняття фізичного «Я».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна.

Дисертаційна робота Москаленка Олександра Вікторовича характеризується глибоким розкриттям досліджуваної проблеми, самостійністю у підходах до їх висвітлення, ґрунтовною практичною перевіркою отриманих результатів, їх суттєвою теоретичною і практичною значущістю.

Наукові положення, висновки, викладені в дисертаційній роботі, повністю відповідають поставленій меті та завданням дослідження. Їх обґрунтованість підтверджується даними, отриманими під час проведення дослідження. Для вирішення завдань було використано комплекс сучасних методів дослідження, що відповідають принципам валідності.

Отримані результати спираються на значний фактичний матеріал, що забезпечує належну достовірність і обґрунтованість основних наукових положень та висновків дисертації. Висока вірогідність кількісних даних досягнута завдяки великому обсягу дослідження, кількості учасників, отриманим цифровим даним, використанню сучасних методів дослідження та застосуванню адекватних методів математичної обробки матеріалів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що у роботі:

- уперше теоретично обґрунтовано та розроблено технологію корекції самооцінки фізичної підготовленості (Технологія) здобувачів фахової передвищої освіти в процесі занять спортом: структура Технології визначена системою критеріїв ефективності (мотиваційний, діяльнісно-практичний, психоемоційний), реалізується через чотири взаємопов'язані вектори впливу (ціннісно-світоглядний, мотиваційно-рефлексивний, психоемоційний, діяльнісно-практичний) та інтегрує мотиваційний, когнітивний, діяльнісний і рефлексивно-підсумковий компоненти;

- уперше розроблено й апробовано експериментальну інтегративну програму реалізації Технології, яка поєднує спеціально організовану рухову активність, кіберспорт та психолого-освітні тренінги, що трансформує кіберспорт з форми дозвілля в педагогічний інструмент, як мотиватор для фізичного самовдосконалення;

- уперше системно досліджено взаємозв'язок фізичної підготовленості, мотиваційного спрямування та самооцінки фізичного «Я» здобувачів фахової передвищої освіти різного професійного спрямування (спортивного та інформаційно-технічного профілів) та доведено вплив освітнього середовища на адекватність самооцінки фізичної підготовленості;

- уперше у ході поглибленого аналізу ефективності впровадження технології корекції самооцінки фізичної підготовленості побудовано статистично значущу поліноміальну модель, яка пояснює 67,2 % загальної дисперсії та описує нелінійний зв'язок між початковим викривленням самооцінки фізичної підготовленості та ефектом її корекції; модель дозволяє

прогнозувати динаміку адекватності самооцінки фізичної підготовленості залежно від вихідного рівня невідповідності суб'єктивних та об'єктивних показників;

– уперше встановлено статистично значущий зв'язок ($p < 0.05$) між самооцінкою фізичної підготовленості, статтю та мотиваційним спрямуванням здобувачів фахової передвищої освіти: показано, що позитивна самооцінка фізичної підготовленості статистично значуще підсилює орієнтацію на досягнення – це підтверджується значущими відмінностями між групами за критеріями мотивації досягнення успіху ($p < 0.05$);

Практична значимість результатів дослідження визначається створенням технології корекції самооцінки фізичної підготовленості здобувачів фахової передвищої освіти в процесі занять спортом. Запропонована Технологія має чітку структуру, що базується на системі критеріїв ефективності (мотиваційний, діяльнісно-практичний, психоемоційний) та реалізується через чотири взаємопов'язані вектори впливу. Її методичний фундамент складає інтеграція мотиваційного, когнітивного, діяльнісного та рефлексивно-підсумкового компонентів.

Втілення технології передбачало реалізацію експериментальної інтегративної програми на основі поєднання спеціально організованої рухової активності, кіберспорту та психолого-освітніх тренінгів, що трансформує кіберспорт з форми дозвілля в педагогічний інструмент мотивації до фізичного самовдосконалення.

Сформульовані в дисертації висновки і пропозиції упроваджено в практику Київського фахового коледжу зв'язку під час проведення практичних занять із студентами I-го та II-го курсу в рамках дисципліни «Фізична культура (акт впровадження від 03.04.2024 р.); в освітній процес Відокремленого структурного підрозділу «Київський транспортно-економічний фаховий коледж Національного транспортного університету» (акт впровадження від 15.05.2025 р.); в освітній процес кафедри теорії і методики фізичного виховання ВСП «Івано-Франківський фаховий коледж фізичного виховання НУФВСУ» під час занять зі студентами 1 та 2 курсів бакалаврського рівня (акти впровадження від 07.05.2025 р.); в освітній процес кафедри теорії і методики фізичного виховання Національного університету фізичного виховання і спорту України, для впровадження в матеріали навчальної дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, 2 курс (акти впровадження від 17.04.2025 р.).

Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Аналіз дисертації Москаленка О. В. дозволяє констатувати, що у рукопису відсутні академічний плагіат, фабрикації та фальсифікації

наукових даних і експериментальних результатів. Також це підтверджено відповідними матеріалами метрологічної експертизи дисертації, проведеної фахівцями Національного університету фізичного виховання і спорту України.

Оцінка змісту дисертації, її завдання в цілому і основних положень дисертації. Матеріали дисертаційного дослідження викладено на 254 сторінках машинописного тексту українською мовою. Структура роботи включає анотацію, зміст, вступ, п'ять основних розділів із висновками до них, загальні висновки, список використаних джерел та 11 додатків. Цифрові дані представлено 45 рисунками і 42 таблицями. У списку використаних джерел нараховується 264 найменування.

У вступному розділі дисертації комплексно обґрунтовано актуальність теми дослідження, пов'язаної з корекцією самооцінки фізичної підготовленості здобувачів фахової передвищої освіти. В контексті сучасних соціальних викликів та глобальної тенденції до зниження рухової активності молоді доведено необхідність розробки нових педагогічних підходів. На основі аналізу вітчизняних і зарубіжних наукових джерел визначено теоретико-методологічні засади дослідження, сформовано його мету, завдання, об'єкт і предмет. Чітко окреслено наукову новизну, практичну значущість та апробацію результатів. Вступ логічно вибудовує концептуальну основу дослідження, створюючи передумови для експериментальної перевірки запропонованої Технології.

У Розділі 1 «Самооцінка фізичної підготовленості як наукова проблема: еволюція поглядів та сучасні інтерпретації у вітчизняних і зарубіжних дослідженнях» автором представлено комплексний теоретичний аналіз проблеми самооцінки фізичної підготовленості. Розділ структурований у трьох основних напрямках:

1. теоретичні основи дослідження феномену самооцінки;
2. фізичний образ «Я» як складова Я-концепції;
3. детермінанти формування самооцінки фізичної підготовленості.

Автор простежує еволюцію наукових поглядів на самооцінку від античних часів до сучасних теорій, аналізує структуру фізичного образу «Я» та систематизує чинники, що впливають на формування самооцінки фізичної підготовленості.

Фізичний образ «Я» виступає системо-утворюючим компонентом загальної Я-концепції особистості, безпосередньо детермінуючи рівень самооцінки фізичної підготовленості здобувачів. Його структура, згідно з сучасними концепціями, інтегрує три взаємопов'язані компоненти: когнітивний (об'єктивне усвідомлення власних фізичних можливостей), емоційний (ставлення до своєї фізичної форми) та поведінковий (реалізація у фізичній активності). Динамічна взаємодія між «Я-реальним», «Я-дзеркальним» та «Я-ідеальним» у фізичному аспекті визначає не лише мотивацію до спортивної діяльності, а й загальний психоемоційний стан.

Систематизація наукових джерел дозволила виокремити чотири

ключові групи детермінант формування самооцінки фізичної підготовленості: біологічні, індивідуально-психологічні, соціально-психологічні та освітньо-організаційні. Взаємодія цих чинників має синергетичний характер: сприятливі умови на одному рівні підсилюють позитивний вплив на інших.

Теоретичний розділ створює міцну основу для емпіричного дослідження та демонструє глибоке розуміння автором наукової проблематики.

Розділ 2 «Методи та організація дослідження» містить комплексне обґрунтування методологічного підходу, детальний опис вибірки, інструментів дослідження та етапів експерименту. Методологія ґрунтується на чіткому визначенні наукової проблеми, об'єкта, предмета, емпіричних завдань та арсеналу методів, що забезпечує системність дослідницького підходу.

Методологічною перевагою дослідження є обґрунтоване застосування методу узагальненого регресійного моделювання (GRM), що дозволило проаналізувати ефективність корекції самооцінки з урахуванням нелінійних залежностей. Особливої цінності надає практична реалізація цього методу, яка включала:

- побудову поліноміальної моделі другого порядку для виявлення нелінійної динаміки корекції;
- використання функції бажаності для візуалізації ефективності втручання;
- статистичне обґрунтування діапазону адекватної самооцінки [-3; +3] бали.

Репрезентативність дослідження забезпечена розмаїттям вибірки (365 респондентів), що включає здобувачів різних профілів з трьох навчальних закладів, що дозволяє врахувати особливості різних освітньо-професійних середовищ.

У Розділі 3 «Комплексний аналіз взаємозв'язку показників фізичної підготовленості, самооцінки фізичного «Я» та мотиваційно-ціннісних пріоритетів здобувачів фахової передвищої освіти різного професійного профілю» представлено результати комплексного аналізу взаємозв'язків між показниками фізичної підготовленості, самооцінки фізичного «Я» та мотиваційно-ціннісних пріоритетів здобувачів фахової передвищої освіти різних професійних профілів.

Встановлено, що професійний профіль закладу освіти суттєво впливає на спортивні уподобання, рівень досягнень, інтенсивність тренувань, мотивацію та майбутні професійні плани здобувачів освіти. Студенти Коледжу 1 демонструють найвищі спортивні результати, регулярність тренувань та мотивацію, спрямовану на досягнення високих результатів. Більшість з них планує пов'язати майбутню кар'єру зі сферою фізичної культури і спорту. Для студентів Коледжу 3 характерна нижча спортивна

активність, мотивація дозвіллям та здоров'ям, і лише незначна частина розглядає спорт як професійну перспективу.

Аналіз самооцінки фізичного «Я» виявив чітку ієрархію: найвищі показники у студентів Коледжу 1, середні – у Коледжу 2, найнижчі – у Коледжу 3. Виявлено гендерні особливості: юнаки в цілому оцінюють вище силові та швидкісні якості, а дівчата – гнучкість та зовнішність. Мотиваційне спрямування також залежить від типу закладу: студенти Коледжів 1 та 2 більш орієнтовані на досягнення успіху порівняно з Коледжем 3.

Результати тестування фізичної підготовленості підтвердили залежність об'єктивних показників від професійного профілю закладу освіти. Студенти Коледжу 1 показали найкращі результати, тоді як Коледж 3 – найслабші. Виявлено специфічні профілі розвитку фізичних якостей: сила краще розвинена в Коледжах 1 та 2, спритність – у Коледжі 2, гнучкість – у Коледжі 3. Загалом для більшості студентів характерний недостатній рівень розвитку гнучкості та витривалості.

Завершальна частина розділу присвячена аналізу взаємозв'язків між об'єктивними показниками фізичної підготовленості та суб'єктивними оцінками фізичного «Я». Розроблена регресійна модель показала, що 64,8 % розбіжностей між самооцінкою та реальними показниками пояснюються такими факторами, як реальні фізичні якості, самооцінка фізичного «Я», стать та належність до певного коледжу. Найбільш реалістичну самооцінку, незважаючи на найвищі об'єктивні показники, демонструють студенти Коледжу 1, що свідчить про адекватність їхнього самосприйняття.

Підсумком розділу є висновок про те, що соціально-професійне середовище є ключовим фактором, який формує не лише об'єктивні показники фізичної підготовленості, але й мотиваційно-ціннісну сферу, професійні наміри та самосприйняття студентів у сфері фізичної культури і спорту.

У Розділі 4 «Обґрунтування та організаційно-методичні умови реалізації технології корекції самооцінки фізичної підготовленості в процесі занять спортом для здобувачів фахової передвищої освіти» представлено теоретичне обґрунтування, розробку та експериментальну апробацію технології корекції самооцінки фізичної підготовленості (Технологія) здобувачів фахової передвищої освіти в процесі занять спортом.

Технологія базується на комплексному аналізі теоретичних (психолого-педагогічних концепцій самооцінки, мотивації, тілесної ідентичності), соціально-психологічних (результати констатувального експерименту, що виявили зв'язок між профілем закладу освіти, спрямуванням мотивації та адекватністю самооцінки ФП) та організаційно-педагогічних передумов (аналіз реального стану фізичного виховання в закладах освіти). Її структура включає чотири взаємопов'язані компоненти (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивно-підсумковий), які реалізуються через відповідні вектори педагогічного впливу і ґрунтуються на принципах гармонійного розвитку, індивідуалізації, безперервної корекції та інноваційності.

Важливу роль у розробці Технології відіграло експертне опитування, яке визначило пріоритети корекційного впливу: формування реалістичного уявлення про власні фізичні можливості, розвиток навичок самоспостереження та саморефлексії. Кластерний аналіз думок експертів дозволив консолідувати найбільш узгоджені позиції.

Експериментальна перевірка Технології проводилась серед здобувачів освіти Київського коледжу зв'язку (професійний профіль: інформаційно-комунікаційні технології), які характеризуються найбільшою розбіжністю між об'єктивними показниками ФП та їх суб'єктивним сприйняттям, несформованою спортивною ідентичністю та низькою руховою активністю. Для реалізації і апробації Технології було розроблено та впроваджено інноваційну програму, що інтегрує традиційні фізичні вправи, елементи кіберспорту та психолого-освітні тренінги.

Результати педагогічного експерименту підтвердили ефективність Технології за трьома критеріями:

1. **Мотиваційний:** виявлено позитивну динаміку у напрямку зростання мотиваційного спрямування до успіху.
2. **Діяльнісно-практичний:** зафіксовано статистично значуще покращення об'єктивних показників фізичних якостей (сили, витривалості, координації, гнучкості) у представників обох статей.
3. **Психоемоційний:** доведено статистично значуще зменшення розбіжності (дельта) між суб'єктивною та об'єктивною оцінкою ФП, що свідчить про підвищення адекватності самооцінки. Ефективність технології підтверджена побудовою поліноміальної регресійної моделі.

Ключовим результатом дослідження є підтвердження гіпотези про те, що Технологія спрямована саме на формування адекватної самооцінки ФП, а не на її безпосереднє підвищення чи зниження. Виявлено диференційований вплив на різні компоненти фізичного «Я» та обмеження ефективності при надмірно завищеній вихідній самооцінці ФП.

Таким чином, в розділі 4 представлено цілісну, теоретично та емпірично обґрунтовану Технологію, яка довела свою ефективність у формуванні адекватної самооцінки фізичної підготовленості у здобувачів фахової передвищої освіти.

У Розділі 5 «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» проведено комплексне узагальнення результатів дослідження, що поєднує аналіз експериментальних даних із широким науковим контекстом. Емпіричні результати підтвердили високу ефективність розробленої Технології. Порівняльний аналіз із світовими та вітчизняними дослідженнями виявив значну наукову новизну. У порівнянні з роботами українських учених (Круцевич, Андреева, Альошина) доведено, що адекватність самооцінки ФП може бути не лише констатована, а й цілеспрямовано сформована через інтеграцію рухової активності, кіберспорту та психологічних тренінгів. Робота не лише підтвердила вплив

професійного профілю закладу освіти на самооцінку ФП, але й запропонувала ефективний механізм її корекції.

Висновки дисертаційного дослідження є логічним завершенням усієї попередньої роботи та повною мірою відповідають поставленим завданням. Вони органічно поєднують теоретичні положення з емпіричними даними, демонструючи послідовне розв'язання кожної дослідницької проблеми. Аргументація автора відрізняється цілісністю та системністю.

Логічна побудова дослідження забезпечила вагомість аргументів. Від вивчення теоретичних передумов через емпіричне дослідження до розробки та апробації Технології - кожен етап став основою для обґрунтованих висновків.

Стиль і мова дисертації. Дисертацію викладено грамотною українською мовою. Структура дисертації та стиль її подання відповідають вимогам МОН України. Побудова – логічна. Адекватно використано наукові терміни. Цифровий матеріал структуровано в таблицях та рисунках, що полегшує сприйняття змісту матеріалу, представленого в розділах.

Повнота викладення основних результатів в опублікованих наукових працях. Результати проведених досліджень висвітлені автором в наукових публікаціях. Зокрема, наукові результати дисертації висвітлені в 12 наукових публікаціях: 9 статей у наукових виданнях з переліку наукових фахових видань України, одне з яких проіндексоване у базі даних Scopus (Q4); 3 публікації апробаційного характеру. У публікаціях, що підготовані у співавторстві, чітко вказано авторський внесок.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації. Незважаючи на загальну високу оцінку дослідження, варто зазначити окремі дискусійні моменти, що потребують додаткового обґрунтування:

1. У підрозділі 1.1 «Теоретичні основи дослідження феномену самооцінки у контексті фізичної підготовленості» перехід від розгляду загальної самооцінки до аналізу її фізичного аспекту є дещо раптовим. Для підвищення структурної цілісності та поліпшення сприйняття інформації читачами, доцільно було б акцентувати логічний зв'язок між цими частинами. Чітке підкреслення того, що теоретичні положення про самооцінку загалом є методологічною основою для дослідження її спеціалізованого вияву у сфері фізичної підготовленості, зробило б цей перехід більш плавним і обґрунтованим.

2. У тексті роботи зустрічається вживання термінології, яка не в повній мірі відповідає сучасній законодавчій та педагогічній номенклатурі. Зокрема, стосовно здобувачів освіти використовується термін «студенти» (с. 21), а для позначення установ — «освітні/навчальні заклади» (с. 30). Для дотримання термінологічної акуратності доцільно вживати визначені Законом України «Про освіту» поняття: «здобувачі освіти» та «заклад фахової передвищої освіти».

3. У підрозділі 1.2 «Фізичний образ «Я» як складова Я-концепції у процесі формування самооцінки фізичної підготовленості студентської

молоді» вплив соціальних мереж на формування самооцінки фізичної підготовленості розглядається переважно в негативному ключі, через призму ризиків та патологічних явищ. Однак, сучасні дослідження свідчать про подвійний характер цього впливу. Соціальні мережі можуть виступати не лише джерелом соціального тиску, а й потужним ресурсом соціальної підтримки, позитивної мотивації (наприклад, через спеціалізовані ком'юніти здорового способу життя) та конструктивного зворотного зв'язку. Врахування цієї двоїстості дозволило б представити більш збалансований і комплексний аналіз соціально-медійного контексту формування самооцінки.

4. Експериментальна перевірка Технології проводилася виключно на здобувачах освіти Київського фахового коледжу зв'язку, які, як зазначено, мають найнижчий рівень ФП, рухової активності та специфічний мотиваційний профіль. Це обумовлює високу внутрішню валідність, але обмежує можливість генералізації результатів на всіх здобувачів фахової передвищої освіти. Для посилення висновків було б корисною апробація Технології на більш різноманітних вибірках.

Дані зауваження мають характер рекомендацій і не знижують наукової цінності дисертації, вказуючи на шляхи потенційного вдосконалення дослідження.

Висновок про відповідність дисертації встановленим чинним вимогам. Дисертаційна робота Москаленка Олександра Вікторовича «Корекція самооцінки фізичної підготовленості здобувачів фахової передвищої освіти в процесі занять спортом» є кваліфікаційною науковою працею, яка виконана здобувачем особисто, має наукову новизну, характеризується новим підходом і практичною цінністю, відповідає спеціальності 017 Фізична культура і спорт, вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти та науки України № 40 від 12.01.2017 р. (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти та науки України № 759 від 31.05.2019 р.) та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. (із змінами внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України №341 від 21.03.2022 р.), а її автор Москаленко Олександр Вікторович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Офіційний опонент:

доктор наук з фізичного виховання та спорту,
професор, професор кафедри фізичної культури,
спорту та здоров'я Луцького
національного технічного університету

Ігор БАКІКО